

J. Buis, *Historia Forestis. Nederlandse bosgeschiedenis* (2 dln.; Dissertatie Wageningen 1985; AAG Bijdragen XXVI en XXVII; Wageningen: Afdeling Agrarische Geschiedenis Landbouwhogeschool Wageningen, 1985, 1058 blz., f79,50, ISSN 0511 0726).

Sedert enige jaren krijgt de bevordering van wetenschappelijk onderzoek volle aandacht van de overheid en van de universiteiten en hogescholen. Diverse regelingen werden afgekondigd die het jonge afgestudeerden mogelijk moesten maken gedurende een aantal jaren min of meer ongestoord aan een dissertatie te werken. Die inspanningen beginnen nu vruchten af te werpen. Her en der worden ook historische proefschriften voorgelegd van de hand van jonge academici voorbereid tijdens een periode waarin de auteurs tijdelijk aan een vakgroep waren verbonden. Jaap Buis heeft tot die categorie behoord. Hij heeft een van de meest omvangrijke dissertaties voorgelegd die ooit aan een Nederlandse universiteit of hogeschool werden verdedigd.

De resultaten van zijn werk tonen dat aan het systematisch bevorderen van wetenschappelijk onderzoek door jonge academici grote voordelen zijn verbonden. Bij de traditionele dissertatie die moeizaam in de avonden werd samengesteld en slechts incidenteel op afstand door de promotor werd begeleid, overheersten detailonderzoeken en werd veelal aangesloten bij bestaande wetenschappelijke paradigmata. Nu blijkt het mogelijk ernstige lacunes in de geschiedvorsing te sluiten en methodische vernieuwingen door te voeren. Op beide terreinen heeft Buis zijn sporen verdiend. De geschiedenis van de bosbouw in Nederland is lange tijd een witte vlek in de vaderlandse historiografie gebleven. Incidenteel verschenen er wel artikelen over dit thema, soms zelfs van opmerkelijke kwaliteit, maar in tegenstelling tot onder andere België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk ontbrak hier een overzichtswerk. Buis heeft met zijn omvangrijke studie die aanvangt in Karolingische tijden en doorloopt tot het midden van de negentiende eeuw een naslagwerk geschreven dat ongetwijfeld nog decennia zal worden geraadpleegd. Maar er is meer. Buis heeft een bosbouwkundige opleiding genoten. Hij bleek in staat de historische gegevens op hun bosbouwkundige waarde te toetsen, uitvoerige hoofdstukken te schrijven over de boom- en bosteelt en de beschikbare gegevens van de bosbouwtechniek uit het verleden te evalueren.

Tot zover de positieve aspecten van de huidige praktijk van wetenschappelijk onderzoek door jonge academici op historisch terrein. De studie van Buis toont ons namelijk ook de nadelen van de huidige organisatie van de researchpraktijk. De termijnen waarbinnen een dissertatie moet zijn afgerond, liggen vooraf vast. Bij een omvangrijk en innoverend onderzoek als het onderhavige kan haastwerk niet vermeden worden. Sporen hiervan zijn in de studie van Buis gemakkelijk terug te vinden. Het taalgebruik laat nogal eens te wensen over, zodat het lezen van dit omvangrijke werk niet altijd een genot is. Ook treft de lezer vaak herhalingen aan. De schrijver houdt ervan kort voor het eind van een paragraaf een vóóraankondiging van een volgend thema in te lassen en de inhoud daarvan bij het begin van de nieuwe paragraaf nog eens weer te geven. Zijn overigens doorgaans correcte conclusies biedt hij de lezer vaak meermalen aan.

Behalve op deze uiterlijke sporen van de haastige voltooiing van het manuscript dient ook te worden gewezen op een ander gevolg van de snelheid waarmee gewerkt is. Niet altijd slaagt de auteur erin zijn gegevens in een correcte historische context te plaatsen. Een tweetal voorbeelden van dit verschijnsel moeten genoemd worden. In Frankische oorkonden uit de Merovingische en Karolingische tijd wordt voor het eerst over bossen gesproken. Vaak

wordt in die documenten de term 'forestis' aangetroffen. De auteur meent op goede gronden dat het begrip forest niet zozeer duidt op eigendomsrechten, maar vooral een verzameling gebruiksrechten inhoudt. Nu bleef het economisch gebruik van de bossen lange tijd hetzelfde. De mens benutte het hout vooral voor de bouw van woningen, voor verwarmingsdoeleinden en hij liet nog heel lang een deel van het vee in de bossen weiden. Buis meent uit het voortbestaan van gebruiksvormen een zekere continuïteit in gebruiksrechten te mogen afleiden en geeft zich veel moeite bepalingen uit laat-middeleeuwse wijsdommen en marke-rechten te herleiden tot relictten van het forest-recht uit veel vroegere tijden. Hij ziet over het hoofd dat deze banden door het verdwijnen van de domaniale exploitatievorm flinterdun zijn geworden. Ook veranderingen in het bosgebruik veroorzaakt door economische veranderingen en wijzigingen in de agrarische bedrijfsvoering worden soms over het hoofd gezien. Zo verwondert de auteur zich erover dat bepalingen over heidemaaien en strooiselroof in Oost-Nederland vóór 1500 niet algemeen zijn (60). Het schijnt hem te ontgaan dat de uit Opper-Gelder afkomstige Konrad Heresbach omstreeks 1570 opmerkte dat plaggenbemesting in deze streken een recente innovatie was. Daaruit had kunnen worden afgeleid dat strooiselroof op grote schaal voordien niet aan de orde was. Elders (180-182) geeft de auteur zich veel moeite de in de late middeleeuwen afnemende betekenis van het zogenaamde akere — het voeren van varkens in het bos met eikels en beukenoten — te verklaren. Hij wijst op wijzigingen in de samenstelling van de veestapel en op de specifieke smaak van het vlees van dieren die in het bos zijn geweid.

Hij vergeet dat er in de vijftiende eeuw wijzigingen optraden in de consumptie van vlees. De voorkeur ging destijds — zo blijkt onder andere uit kloosterarchieven — veel meer dan vroeger uit naar het eten van het vlees van jonge dieren. Het voederen van varkens jonger dan twee jaar met eikels is evenwel schadelijk voor hun fysieke conditie. Ook hier had op een samenhang tussen economische ontwikkelingen en bosgebruik gewezen kunnen worden, zoals het vaak mogelijk was geweest de verdwijning van bospercelen met houtopstanden die veertig of vijftig jaar oud waren in de zeventiende eeuw in verband te brengen met de tendens houten huizen te vervangen door stenen bouwsels, een reden om de vraag naar hout meer op hakhout voor verwarmingsdoeleinden te richten. Het bos verandert door zulke economisch bepaalde wijzigingen in het houtgebruik ingrijpend van karakter. Deze punten van kritiek nemen evenwel niet weg dat Buis een bijzonder belangwekkende studie schreef, die tot in lengte van jaren zijn bruikbaarheid zal behouden en een stimulans zal vormen voor verder onderzoek op dit terrein.

J. C. G. M. Jansen

MIDDELEEUWEN

J. Andriessen, P. Bange, A. G. Weiler, ed., *Geert Grote & Moderne Devotie. Voordrachten gehouden tijdens het Geert Grote congres, Nijmegen 27-29 september 1984* (Middeleeuwse studies I, *Ons Geestelijk Erf* LIX (1985) ii-iii; Nijmegen: Centrum voor middeleeuwse studies, Katholieke Universiteit Nijmegen, 1985, 113-505 blz., f55,-, ISBN 90 800063 1 9).

In een aan Geert Grote en de Moderne Devotie gewijde uitgave (tevens verschenen als afleveringen 2 en 3 van *Ons Geestelijk Erf*, LIX (1985) is het merendeel van de tijdens het in 1984 te Nijmegen gehouden Geert Grote congres uitgesproken voordrachten in bewerkte